

Öğrenci Seçme ve Yerleştirmeye İlişkin Sorunlar ve Öneriler Hakkında TÜSİAD Görüşü

Öğrenci seçme ve yerleştirmeye ilişkin sorun ve önerilerin ele alınması, eğitim sisteminin tümüne dair bütüncül bir bakış açısını gerektirmektedir. Yükseköğretime giriş sistemi üzerinde değerlendirme yapılırken, konunun ortaöğretimden ve yükseköğretimin yapısından ayrı değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu çerçevede, sorun ve önerilerin bir bütün halinde ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve 6 yaş çocukların zorunlu eğitim kapsamına alınması, zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması ve ortaöğretimin yeniden yapılandırılması sağlanmalıdır. Ayrıca, kültürlerarası etkileşimin ve bilgi çağının bir gereği olarak, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki tüm öğrencilerin yabancı dil öğrenimini etkinleştiren düzenlemeler benimsenmelidir.

Üniversite önünde yığılmalar olmakla birlikte, Türkiye’de yükseköğretimdeki okullaşma oranı, sürekli artsa da, henüz yetersizdir. Lise mezunlarının çok az bir kısmı için üniversiteye giriş imkanı sunulmaktadır. Ülkemizin bir taraftan genç nüfusunu eğitirken diğer taraftan bilim ve teknolojiye dünyayla rekabet etmek durumunda olması, nitelikli insan gücü yetiştirilmesi için eğitimde yeniden yapılanma gerekliliğinin yanı sıra yükseköğretim sistemimizin de hem nicelik hem de nitelik sorunu ile aynı zamanda başa çıkmasını gerektirmektedir.

Konuya ilişkin görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Yükseköğretimin Yapısı

Yükseköğretim sistemimizi 1982’den bugüne kadar şekillendiren 2547 sayılı yasa nüfusu genç, ancak buna mukabil, yükseköğretimde okullaşma oranlarının çok düşük olduğu bir dönemde hazırlanmıştır. Ancak bu süre zarfında yükseköğretim hayatımızda çok önemli değişiklikler yaşanmıştır. Vakıf üniversiteleri kurulmuş, devlet üniversitelerinin sayısı artmış, üniversiteler ülkenin dört bir yanına yayılmaya başlamıştır. Sistem homojen olmaktan çıkıp giderek heterojen bir karakter kazanmaya başlamıştır. Ayrıca, bilim ve teknolojinin ülkemiz dâhil bütün dünyada ekonomi ve toplum hayatında daha fazla rol oynaması, yükseköğretim kurumları arasında farklılaşmayı zorunlu hale getirmiştir.

Son çeyrek asırda sistemin ulaştığı heterojen ve farklılaşmış yapı nedeniyle, önümüzdeki yıllarda Türkiye’nin yükseköğretim politikasını merkeziyetçiliğe ve tek tipe önem veren bir çerçevede yönlendirmesi güç olacaktır.

Yapılacak düzenlemelerle sistemin tek tiplilikten ve merkeziyetçilikten uzaklaştırılması gerekmektedir. Kuruluş gerekçeleri, gelenekleri, ihtiyaçları, imkânları ve ortamları bütünüyle birbirinden farklı olan üniversiteler için farklı düzenlemeler yapmak şarttır. Bugün Türk üniversitelerinde güçlü bir yönetim ve esnek hareket kabiliyeti oluşturulamaz ise, yükseköğretimin hızla değişen koşullarına uyum sağlamak mümkün olmayacaktır.

Yükseköğretim sisteminde çeşitliliği vurgulayan, ademi merkeziyetçi, kurumların yaratıcılığını ve kimliklerini ön plana çıkaran ve dolayısıyla karşılaşılan sorunlara esnek

tepkiler verebilen, üniversitelerin birbirleri ile rekabet edebilmelerine fırsat tanıyan bir sistemin tasarlanması gereklidir. Üniversiteler teknolojik yenilikleri takip eden, yapılacak yeni düzenlemelere ve yatırımlara en kısa sürede cevap verebilen, evrensel normlarda bilgi üretebilen, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunacak yaratıcı insan gücünü yetiştirmeyi hedefleyen çağdaş kurumlar haline getirilmelidir. Bu yapılırken, bugüne kadar uygulanan sistemin kazanımları göz ardı edilmemeli, gelecek vizyonundan hareket edilerek gelişmiş ülkelerin sistemleri tahlil edilmelidir. Bu çerçevede, “Üst kurullar, üniversitelerin yönetimi, mali konular, yükseköğretimde personel rejimi, toplumla ilişkiler, hesap verebilirlik” gibi konular bir “çerçeve yasası” anlayışı içinde ele alınmalıdır.

Yükseköğretimin Finansmanı

Bugünkü sistemde her öğrencinin ödediği eşit ve sembolik düzeydeki katkı payları, kağıt üzerinde sosyal adalete uygun gibi gözükse de fiiliyatta "öğrenci maliyetini" fazlası ile karşılayabilecek öğrencilere, daha yoksul öğrencilerden kaynak transferidir. Devlet üniversitelerinde okuyan öğrencilerin öğrenci başına maliyete katkıları bugünkü sembolik düzeylerden yukarı çekilmeli, böylelikle bu konuda devletin sübvansiyonu kaldırılmalıdır. Türkiye’de gelir dağılımının bozuk olduğu dikkate alınarak, yükseköğretim üst kurullarının koyacağı ilkeler çerçevesinde, yükseköğretimin maliyetini karşılayamayan öğrenciler için kapsamlı burs ve düşük faizli borçlandırma sistemleri getirilmelidir.

Meslek Liseleri ve Meslek Yüksekokulları

Ülkemizde mevcut meslek yüksekokullarının hem yükseköğrenim sistemi içerisindeki payının düşük olması hem de meslek yüksekokullarının yaşadığı sorunlar nedeniyle bu okullardan beklenen katkı yeterince sağlanamamaktadır. Bu anlamda, üniversitelerimiz içerisinde yer alan meslek yüksekokullarının yeniden yapılandırılması ve yönetim modellerinin oluşturulması kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Nitekim 60. Hükümet’in 2008 yılı programında, ortaöğretim kademesinde yapılan çalışmaların meslek yüksekokullarına yansıtılamamış olduğunun altı çizilerek, mesleki teknik ortaöğretim okullarının programları ile meslek yüksekokullarının programları arasındaki bütünlüğün kurulması ve sanayi ile işbirliği içinde uygulamalı eğitim yapmalarının sağlanması önemli bir unsur olarak belirlenmiştir.

Meslek okullarının kalitesinin iyileştirilmesi, meslek okulu-istihdam ilişkisinin etkin şekilde kurulması ve mezunların iş hayatına atılmalarının desteklenmesi, üniversiteye girmek isteyenlerin öncelikle mezun oldukları alanda devam etmeye yönlendirilmesi, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması programı içinde gerçekleştirilmelidir.

Mesleki yeterlilik sistemi işgücü piyasası ile eğitim sistemi arasındaki bağı tesis ettiği için çok önemli bir işleve sahiptir. Mesleki Yeterlilik Kurumu; eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinde; teknik-mesleki eğitim programlarının hazırlanmasında, geliştirilmesinde, uygulanmasında; kişilerin edindiği bilgi ve yeterliklerin ölçülmesinde ve belgelendirilmesinde; mezunların kariyer gelişiminde; okul ve eğitim kurumlarının gelişiminde; eğitime ayrılan kaynakların etkin kullanımında; devlet, işçi, işveren ve meslek kuruluşlarının etkin katılımını sağlayarak bir köprü işlevi görecektir. Kanunu yürürlüğe giren “Mesleki Yeterlilik Kurumu”nun altyapı çalışmaları hızla tamamlanarak etkin işletilmesi sağlanmalıdır.

Mesleki Rehberlik ve Danışmanlık

Eğitim sisteminin yönlendirici yapıda kurulması ekonominin yeterli sayıda ve çeşitli nitelikte insan gücü gereksinimine cevap verebilmesi açısından çok önemli bir noktadır. Eğitim sistemi içinde; eğitimin niceliği ve niteliği yanında, eğitimi alan kişinin isteğine ve becerisine en uygun mesleği ve işi seçmesi de büyük önem taşımaktadır. Eğitimde öğrencilerin yetenekleri dikkate alınarak planlama yapılması yönünde çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, okul öncesinden başlayarak kişinin becerileri ve ilgi duyduğu konuları belirlemek, kişiyi ilk ve orta öğretim dönemlerinde yönlendirmek; ancak yaşam boyu sürdürülecek, altyapısı güçlü bir “rehberlik ve danışmanlık” sistemi içinde mümkün olabilir. Bu kapsamda, okullardaki mesleki rehberlik ve danışmanlık faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gereken çalışmalar yapılmalı ve eğitim sistemi her öğrenciyi ilgi ve yeteneği ölçüsünde ve doğrultusunda bu programların birine yönlendirecek biçimde yapılandırılmalıdır.

Ortaöğretim ve Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş

Ülkemizde yükseköğretim, arzı sınırlı buna karşılık talebi yüksek bir sektördür. Aksaklığın temeli ortaöğretim sisteminden kaynaklanmaktadır. Meslek eğitimi yaygınlaştırılamamış, öğrencileri üniversite önüne gelmeden hayata ve iş alanlarına hazırlayabilecek yönlendirici bir eğitim sistemi kurulamamıştır. Sistem, sosyal talebin de baskısı altında, üniversite önüne yığıcı yapısını sürdürmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde yükseköğretimde okullaşma oranı, uluslararası karşılaştırmalarda gerilerde kalmaktadır. Bu çerçevede, bir yandan mesleki eğitim sistemi yeniden yapılandırılırken, diğer yandan yükseköğretimde arz kapasitesinin geliştirilmesi için demografik ve ekonomik göstergeler de dikkate alınarak gerekli finansman, fiziksel altyapı ve öğretim elemanı ihtiyacının karşılanması için düzenlemeler yapılmalıdır.

YÖK tarafından hazırlanan Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi raporunda da vurgulandığı gibi, ortaöğretimden yükseköğretime geçişi sağlayan merkezi sınav sistemi, ortaöğretimde sınavı amaç, eğitimi araç durumuna getirmiştir. Farklı yükseköğretim programlarının gerektirdiği asgari yeterlilikler, ortaöğretimdeki derslerin içeriği ve düzeyleri ile ilişkilendirilememiştir. ÖSS içeriği ile lise müfredatının tam olarak örtüşmemesi nedeniyle ortaöğretimde yalnızca belirli akademik içerikli dersler ön plana çıkmakta ve öğrencinin sosyal, bedensel ve ruhsal gelişimini sağlayacak eğitimin diğer unsurları geri planda kalmaktadır. Sistem kendini ifade etmekte zorlanan, analitik ve sosyal becerileri oldukça sınırlı bir lise mezunu profilinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Uygulanan merkezi sınav sisteminde, adayların ilgi ve yetenekleri dikkate alınmayarak, sınav sonuçları esas alındığı için, adaylar ilgi duymayacağı ya da başarılı olamayacağı bölümlere yerleştirilebilmektedir.

Artan yükseköğretim talebine karşın üniversitelerde bu talebi karşılayacak bir kapasite artışı gerçekleşmediği için yükseköğretime giriş sınavının, seçici ve yerleştirici olmaktan ziyade eleyici niteliği ön plana çıkmaktadır. Ayrıca adayların bilgi ve birikimlerini yılda bir kez yapılan bir sınavda göstermelerinin beklenmesi adaylar üzerinde baskı ve strese neden olmaktadır. Öte yandan, öğrencinin sınavdan aldığı puanın hesaplanması sürecinde, öğrencinin kendi başarısı, zekası ve yetenekleri dışında bir etken olarak, okuduğu okulun puana etkisinin, öğrenciler arasında eşitsizlik yarattığına dair ciddi eleştiriler mevcuttur.

Ortaöğretimden yükseköğretime geçiş uygulaması yalnız gençleri ve ailelerini etkilemekle kalmamakta, okul türlerinde çeşitlilik ve sistemde dersanelerin rolü, sistem içinde genellik ve eşitlik ilkesini de tartışma konusu haline getirmektedir. Ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluk, her iki kademedeki eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Fırsat

eşitliği ve sosyal adalet ilkelerini zedeleyen ve işgücü kaybına yol açan, ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluk, Türk eğitim sisteminde çözüm bekleyen önemli bir sorundur. Bu sorunun ortaöğretim ve yükseköğretimi içeren, bir kısmına yukarıda değinilmeye çalışılan kapsamlı politikalarla ele alınması gereklidir.